

ΜΑΡΙΑ Σ. ΔΙΑΚΟΥΜΑΚΟΥ

Ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῆς Λέσβου

Στὸ παρὸν ἄρθρο δημοσιεύονται ἐπιγραφὲς ποὺ φυλάσσονται στὸ παλαιὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο Μυτιλήνης.¹

1. MM 31087. Ἐπιτύμβια στήλη ἀπὸ λευκὸ μάρμαρο μὲ ἀετωματικὴ ἐπίστεψη, ἡ ὁποίᾳ φέρει τρία ἀκρωτήρια. Στὸν κορμὸ φέρει ὄρθιογώνια κόγχη σὲ σχῆμα ναΐσκου, μέσα στὴν ὁποίᾳ πιθανὸν ὑπῆρχε γραπτὴ παράσταση. Πάνω ἀπὸ τὴν κόγχη εἶναι χαραγμένη ἡ ἐπιγραφὴ. Κάτω ἀπὸ τὸν ναΐσκο εἰκονίζεται στέφανος σὲ χαμηλὸ ἀνάγλυφο, ἐντὸς τοῦ ὁποίου ἀναγράφεται ἡ ἐπιγραφὴ: ὁ δᾶμος.² Ο τόπος εὑρέσεως εἶναι ἄγνωστος. Φυλάσσεται στὴν πίσω αὐλὴ τοῦ παλαιοῦ Μουσείου. Εἰκ. 1, 2.

"Ψ. 1,49μ., πλ. 0,42μ., πάχ. 0,30μ., ὕψ. ἀετώματος 0,19μ.

"Ψ. γραμμ. 0,01(Φ) - 0,02μ.

2ος/1ος αἰ. π.Χ.

Φιλλέα Ποσιδαίω

χαῖ ρε.

(in corona)

Ὥ δᾶ-

μος.

Σχόλια

1 Τὸ ὄνομα Φιλλέας ἀπαντᾶ πρώτη φορὰ στὴν Λέσβο. Εἶναι γνωστὸ κυρίως ἀπὸ τὴν κεντρικὴ Ἑλλάδα (LGPN I 464, III.A 454, III.B 425, IV 347, s.v.).

Τὸ ὄνομα Ποσιδαῖος μὲ τὴν γραφὴ μὲ γιῶτα (ι) ἀπαντᾶ, ἀπ' ὅσο γνωρίζω, πρώτη φορά, ἐνῶ τὸ Ποσειδαῖος (μὲ -ει) εἶναι γνωστὸ ἀπὸ ἐπιγραφὲς τῆς Λέσβου τῆς ἐλληνιστικῆς ἐποχῆς, (LGPN I 382, s.v.) καθὼς καὶ τῆς Ἀργολίδας καὶ τῆς Δαλματίας (LGPN III.A 372, s.v.).

1. Η παροῦσα μελέτη καὶ δημοσίευση πραγματοποιήθηκε μὲ τὴν ἀριθ. πρωτ. ΥΠΠΟ/ΓΔΑΠΚ/ΔΜΕΕΠ/Γ1/Φ59/39668/843 ἀδεια τῆς Κ' Ἐφορείας Προϊστορικῶν καὶ Κλασικῶν Ἀρχαιοτήτων Λέσβου τὸν Μάιο τοῦ 2012. Γιὰ τὴν βοήθεια καὶ τὴν προθυμία τους εὐχαριστῶ τίς ἀρχαιολόγους Δέσποινα Τσολάκη καὶ Ἀνθὴ Φρατζύλου, καθὼς καὶ τὸ προσωπικὸ τοῦ Μουσείου. Γιὰ τὶς χρήσιμες παρατηρήσεις καὶ ὑποδείξεις τους εὐχαριστῶ τὶς Ἐλενα Ζαββοῦ, Γεωργία Μαλούχου καὶ τὸν Ἄγγελο Ματθαίου.

2. Ὁμοιος τύπος στήλης χωρὶς ἀνάγλυφη παράσταση ναΐσκου εἶναι ἡ IG XII 2, 374.

Μαρτυρεῖται ἐπίσης καὶ τὸ ὄνομα Ποσίδεος/-είδεος κυρίως στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Μικρὰ Ασία, σπανιότερα δὲ στὴν Ἀττική.³

3 Ἡ πόλη ἐτίμησε (μὲ στέφανο) τὸν Φιλέα.⁴ Τὸ ὄνομα τοῦ θανόντος ἀναγράφεται σὲ κιλητική, ὅπως εἶναι σύνηθες στὶς ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῶν ὑστέρων χρόνων. Ἡ γενικὴ πτώση τοῦ ὄνόματος θὰ ἔχει κατάληξη -α κατὰ τὰ πρωτόκλιτα ὄνόματα ποὺ ἀπαντοῦν στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Λέσβου, π.χ. τοῦ Ἐρμία (ἀρ. 2 τοῦ ἄρθρου), τοῦ Ἀπολλωνίδα (IG XII 2, 299) κ.ἄ. Παρὰ ταῦτα τὸ συγκεκριμένο ὄνομα μαρτυρεῖται ἄλλοτε μὲ τὴν κατάληξη -α⁵ καὶ ἄλλοτε μὲ τὴν κατάληξη -ου.⁶

2. MM 9979. Ἐπιτύμβια στήλη μὲ ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀκρωτήρια, ἀπὸ γκρίζο μάρμαρο. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀέτωμα εἶναι χαραγμένη ἡ ἐπιγραφή. Βρέθηκε στὴν Μυτιλήνη, στὴν ὁδὸ Βοστάνη 12 (οἰκία Παπουτσῆ). Φυλάσσεται στὸ οἴκημα τῆς πίσω αὐλῆς τοῦ παλαιοῦ Μουσείου. Εἰκ. 3, 4.

"Ψ. στήλης 0,43μ., πλ. 0,19-0,21μ., πάχ. 0,07μ., ὕψ. ἀετώματος 0,10μ.

"Ψ. γραμμ. 0,01μ.

2ος αἰ. π.Χ.

Εὐάναξ Ἐρμία

χαῖρε.

Σχόλια

Εὐάναξ· ἀπαντᾶ μία φορὰ ἀκόμη καὶ μόνο στὴν Λέσβο.⁷ Τὸ ὄνομα εἶναι σύνθετο ἀπὸ τὸ ἐπίρρημα εὗ καὶ τὸ οὐσιαστικὸ ἄναξ, βλ. F. Bechtel, *Die historischen Personennamen des griechischen bis zur Kaiserzeit*, Halle 1917, 44-47. Λόγῳ τῆς σπανιότητας τοῦ ὄνόματος εἶναι πιθανὸν⁸ ὅτι ὁ Εὐάναξ τῆς δημοσιευόμενης ἐπιγραφῆς καὶ ὁ ὄμώνυμος τῆς IG XII 2, 320 ἀνήκουν στὴν ἴδια οἰκογένεια, καὶ ἐὰν οἱ ἐπιγραφὲς συμπίμπουν χρονικῶς,⁹ ἵσως πρόκειται περὶ τοῦ ἴδιου προσώπου.

Τὸ ὁμόρριζο Εὐανακτίδας ἀπαντᾶ στὴν Ρόδο (LGPN I 170, s.v.) καὶ τὸ θηλυκὸ Εὐάνασ(σ)α στὴν Ἄναφη.¹⁰

3. Τὸ φαινόμενο αὐτὸ ἄλλὰ καὶ τὸ ἀντίστροφο ἀπαντᾶ στὶς Ἀττικὲς ἐπιγραφὲς ἥδη ἀπὸ τὰ τέλη τοῦ 5ου αἰ. π.Χ. καὶ διαδίδεται εὐρέως κατὰ τὴν ρωμαϊκὴ ἐποχὴ· γιὰ τὴν Ἀττικὴ βλ. L. Threatte, *The Grammar of Attic Inscriptions*, Berlin - New York 1980, vol. I, 198-200.

4. Ἀλλὰ ἐπιτύμβια μνημεῖα ἀπὸ τὴν Λέσβο μὲ τὴν ἀναγραφὴ ὁ δᾶμος εἶναι: IG XII 2, 353, 354, 378, 379, 381, 382, 384 καὶ σχετικὰ βλ. L. Robert, *Recherches épigraphiques*, REA 62 (1960) 284, σημ. 9. Γιὰ τὴν κατηγορία αὐτὴ τῶν ἐπιτύμβιων ἐπιγραφῶν, ἡ ὅποια ἐμφανίζεται καὶ σὲ ἄλλα νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ στὴν Μ. Ασία, βλ. Margherita Guarducci, *L'Epigrafia greca dalle origini al tardo impero*, Roma 1987, 380. Σχετικὰ μὲ τὸ φαινόμενο τῆς ψύλωσης τῆς αἰολικῆς διαλέκτου βλ. C. Buck, *Greek Dialects*, Chicago 1955, 52, 57-58.

5. Βλ. SEG 45, 1244, (P 91). IG IV 2, 1, 71. IG VII 27 κ.ἄ.

6. Βλ. IG II² 11364. IG VII 2446. FD III 4.103 κ.ἄ.

7. Βλ. IG XII 2, 320. Ἱσως μαρτυρεῖται καὶ σὲ ἐπιγραφὴ τῆς Κῶ (περὶ τὸ 173 π.Χ.), βλ. IG XII 4, 2, 454C.260: Μενέσστρατος Εὐά[νακτ]ος Ἀλικαρνασσεύς.

8. Τὴν ὑπόδειξη ὄφειλω στὸν Ἄγγελο Ματθαίου.

9. O R. Hodot, *Le Dialecte Éolien d'Asie. La langue des inscriptions VIIe s. a.C.-IVe s. p.C.*, Paris 1990 [Mémoire, n. 88] MYT 336, p. 292, χρονολογεῖ μὲ ἐπιφύλαξη τὴν ἐπιγραφὴ στὸν 2ο αἰ. π.Χ.

10. Βλ. IG XII 3, 288.

Ἐρμίας μαρτυρεῖται στὶς ἐπιγραφὲς τῆς Λέσβου,¹¹ καθὼς ἐπίσης καὶ ὑπὸ τὴν μορφὴν Ἐρμείας.¹² Καὶ οἱ δύο μορφὲς τοῦ ὄνόματος, Ἐρμίας καὶ Ἐρμείας, εἶναι κοινὲς στὴν Ἀττική, τὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου καὶ τὴν Μ. Ἀσία.

3. MM 9978. Ἐπιτύμβια στήλη μὲν ἀετωματικὴ ἐπίστεψη καὶ ἀκρωτήρια ἀπὸ ύπόφαιο μάρμαρο, συγκολλημένη ἀπὸ δύο τμήματα. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀετωματικὸν ἔχει τὸ σχῆμα ω. Εἶναι ἀγνώστου προελεύσεως. Φυλάσσεται στὸ οἴκημα τῆς πίσω αὐλῆς τοῦ παλαιοῦ Μουσείου. Εἰκ. 5, 6.

"Υψ. στήλης 0,50μ., πλ. 0,24-0,26μ., πάχ. 0,07μ., ὕψ. ἀετώματος 0,10μ.

"Υψ. γραμμ. 0,01μ.

2ος αἱ. μ.X.

Ἄπολλ[ω]νίδας Ἀντωνύμω
χαῖρε.

Σχόλια

1 Ἀπολλωνίδας ἀπαντᾶ στὴν Λέσβο (*LGPN I* 53, s.v.), τὶς πόλεις τῆς κυρίως Ἑλλάδας καὶ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

Ἀντωνυμος μαρτυρεῖται μόνο στὴν Λέσβο σὲ ἐπιγραφὴ τοῦ 3ου αἱ. π.Χ.¹³ Τὸ ὄνομα προέρχεται ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸν ἀντώνυμον, τό = ἀντωνυμία (*LSJ, Suppl.*, 38, s.v.). Η κατάληξη -ω τῆς γενικῆς τοῦ πατρωνυμικοῦ Ἀντωνύμω ἀντὶ τῆς -ου εἶναι χαρακτηριστικὴ τῆς αἰολικῆς διαλέκτου.¹⁴

4. MM 5978. Ἐπιτύμβια στήλη μὲν ἀετωματικὴ ἀπόληξη καὶ ἀκρωτήρια ἀπὸ φαιὸ μάρμαρο. Κάτω ἀπὸ τὸ ἀετωματικὸν τοξωτὸ πλαίσιο μὲ ἀνάγλυφη παράσταση ἰστάμενης γυναικείας μορφῆς, ποὺ φέρει χιτώνα καὶ ἴματιο ποὺ καλύπτει τὴν κεφαλήν.¹⁵ Τὸ δεξὶ χέρι τῆς ἀνυψώνεται καὶ συγκρατεῖ τὸ ἴματιο τῆς κεφαλῆς. Η μορφὴ στηρίζεται στὸ ἀριστερὸ σκέλος, ἐνῶ τὸ δεξὶ λυγίζει πρὸς τὰ πίσω καὶ πλάγια. Τὸ πρόσωπο φέρει ἀποκρούσεις, ὥστε δὲν διακρίνονται τὰ χαρακτηριστικὰ τῆς μορφῆς. Κάτω διακρίνεται ἔμβολο γιὰ τὴν στήριξη τῆς στήλης. Η ἐπιγραφὴ εἶναι χαραγμένη πάνω ἀπὸ τὸ ἀνάγλυφο. Βρέθηκε τὸ 1977 στὴν

11. *IG XII Suppl.* 139.1, 18, 57- 97 B.

12. Τὸν ιστορικὸν Ἐρμεία Μηθυμναῖο ἀναφέρει ὁ Διόδωρος 15,37.3. (Βλ. ἐπίσης *RE* s.v. *Hermeias* (4). F. Jacoby, *FGrH* 558).

13. Βλ. *IG XII* 2, 74, στ. 21.

14. Γιὰ τὴν χρήση τῶν μακρῶν φωνηέντων -η- καὶ -ω- ἀντὶ -ει- καὶ -ου- στὴν αἰολικὴ διάλεκτο βλ. Ch. Lambert, *Étude sur le Dialecte Éolien*, Dijon 1903, 23-24 καὶ Buck, *The Greek Dialects*, 28-29.

15. Τὸ τοξωτὸ πλαίσιο ἀπαντᾶ στὶς στήλες τῆς Ρήνειας, πρβλ. Marie-Thérèse Couilloud, *Les Monuments Funéraires de Rhénée*, *EAD XXX*, Paris 1974, 146-147, ἀρ. 260, πίν. 51.

Στῆλες ἀντίστοιχου τύπου ἀπὸ τὸν 1ο αἱ. π.Χ. κ.ἔ. γνωρίζουμε ἀπὸ τὸν εὐρύτερο χῶρο τοῦ ἀνατολικοῦ Αἰγαίου καὶ τὰ παράλια τῆς Μικρᾶς Ἀσίας, βλ. E. Pfuhl – H. Möbius, *Die Ostgriechischen Grabreliefs*, Mainz am Rhein 1977, I, 54-55, σημ. 145 καὶ φωτ. 384, ποὺ θυμίζει τὴν ἀνάγλυφη μορφὴν τῆς Μύρου. S. Schmidt, *Hellenistische Grabreliefs*, Köln 1991, 38, σημ. 225. Εἰδικότερα, στῆλες μὲ τοξωτὸ πλαίσιο ἀπὸ τὴν Λέσβο, στὴν πλειονότητά τους χωρὶς ἀνάγλυφη παράσταση, εἶναι οἱ: *IG XII* 2, 349, 371, 400· Σ. Χαριτωνίδου, *Aἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Λέσβου. Συμπλήρωμα*, Ἐν Αθήναις 1968, πίν. 25β, 26γ, 27α, β, γ, 45β, γ, καθὼς καὶ ἡ στήλη μὲ ἀρ. εὐρ. MM 31089 (ὑπὸ ἔκδοσιν).

Μυτιλήνη, στὴν ὁδὸν Καβέτσου (οἰκόπεδο Καιγιμάλη). Φυλάσσεται στὸ οἴκημα τῆς πίσω αὐλῆς τοῦ παλαιοῦ Μουσείου. Ἀπὸ τὸν τύπο τῆς στήλης καὶ τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἡ ἐπιγραφὴ χρονολογεῖται στὸν 1ο αἰ. μ.Χ. Εἰκ. 7.

"Ψ. στήλης 0,46μ., πλ. 0,28-0,30μ., πάχ. 0,09μ., ὅψη. ἀετώματος 0,14μ.

"Ψ. γραμμ. 0,015-0,02μ.

1ος αἰ. μ.Χ.

Μύρον χρηστὴ
χαῖρε.

Σχόλια

Τὸ γυναικεῖο ὄνομα Μύρον (ἥ) ἀπαντᾶ μία ἀκόμη φορὰ στὴν Λέσβο (*LGPN I* 322, s.v.). Απαντᾶ ἐπίσης σὲ δύο ἐπιγραφὲς ἀπὸ τὸ Παντικάπαιον καὶ τὸ Νυμφαῖον τοῦ Εὐξείνου Πόντου (*LGPN IV* 244, s.v.)· προέρχεται ἀπὸ τὸ οὐσιαστικὸ μύρον, τό.

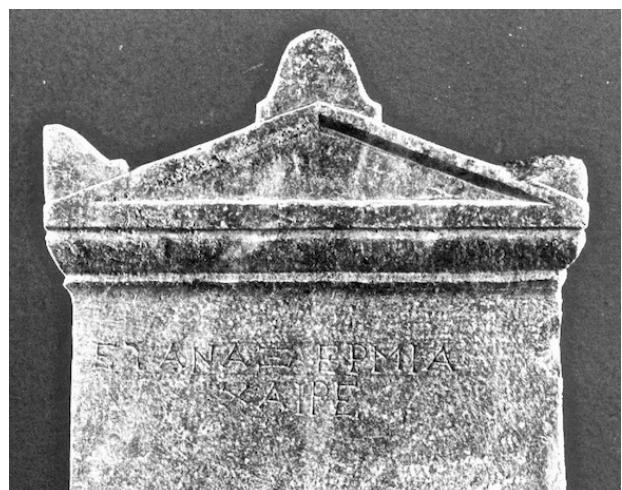
Τὸ ἀνδρικὸ ὄνομα Μύρων εἶναι συχνὸ κυρίως στὴν Ἀττική, τὴν Θεσσαλία καὶ τὴν Μακεδονία (*LGPN II* 323, III.B 295, IV 244, s.v.).

Ἐπιτύμβιες ἐπιγραφὲς τῆς Λέσβου

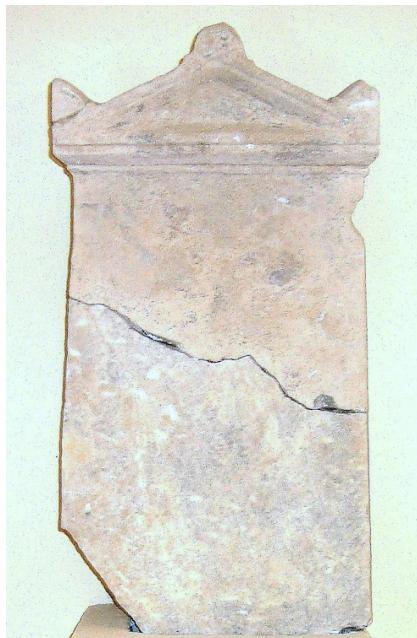
Εἰκ. 2. ΜΜ 31087. Η ἐπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ Φιλλέα Ποσιδαίω.

Εἰκ. 1. ΜΜ 31087. Η ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Φιλλέα Ποσιδαίω (φωτ. ἀρχεῖο Κ' ΕΠΚΑ).

Εἰκ. 4. ΜΜ 9979. Η ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Εὐάνακτος Ἐρμία· ἡ ἐπιγραφή.

Εἰκ. 3. ΜΜ 9979. Η ἐπιτύμβια στήλη τοῦ Εὐάνακτος Ἐρμία (φωτ. ἀρχεῖο Κ' ΕΠΚΑ).

Εἰκ. 6. MM 9978. Ήέπιτύμβια ἐπιγραφὴ τοῦ Ἀπολλωνίδα Ἀντωνύμῳ.

Εἰκ. 5. MM 9978. Ήέπιτύμβια στήλη τοῦ Ἀπολλωνίδα Ἀντωνύμῳ.

Εἰκ. 7. MM 5978. Ήέπιτύμβια στήλη τῆς Μύρου.